

העותרים בבג"ץ

3003/18

1. יש דין – מתנדבים לזכויות אדם
2. האגודה לזכויות האזרח בישראל
3. גישה – מרכז לשמירה על הזכות לנוע
4. המוקד להגנת הפרט

באמצעות עוה"ד מיכאל ספרד ו/או מיכל פסובסקי ו/או סופיה ברודסקי מטעם ארגון יש דין
מרח' דוד חכמי 12, תל-אביב 6777812
טל: 03-6206947/8/9, פקס: 03-6206950

ובאמצעות עוה"ד דן יקיר ו/או רוני פלי ו/או אבנר פינצ'וק ו/או עודד פלר ו/או שרון אברהם-ויס ו/או גיל גן-מור ו/או נסרין עליאן ו/או משכית בנדל ו/או טל חסין ו/או אן סוצ'יו ו/או רגד ג'ראיסי ו/או סנא אבן ברי

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רח' נחלת בנימין 75, תל אביב 6515417
טל: 03-5608185; פקס: 03-5608165

מייל: roni@acri.org.il

העותרים בבג"ץ

3250/18

1. עדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
2. מרכז אלמיזאן לזכויות אדם בעזה

באמצעות ב"כ עוה"ד סוהאד בשארה ו/או מאיסאנה מוראני ו/או חסן ג'בארין ו/או סאוסן זהר ו/או פאדי חורי
מעדאלה – המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל
רחוב יפו 94, ת.ד. 8921, חיפה 31090;
טלפונים ליצירת קשר: 054-2490669; 050-7456580
דוא"ל: suhad@adalah.org

-- נ ג ד --

המשיבים

בעתירות

1. ראש המטה הכללי של צה"ל

2. הפרקליט הצבאי הראשי

באמצעות פרקליטות המדינה, משרד המשפטים, ירושלים

אסמכתאות משלימות מטעם העותרים בבג"ץ 3003/18
ובבג"ץ 3250/18

בהתאם להחלטת ביהמ"ש הנכבד מיום 30.4.2018 העותרים מתכבדים להגיש אסמכתאות משלימות במספר עניינים הנובעים מתגובת המדינה שהוגשה ביום 29.4.2018, בהן פסק הדין הנוגע לעניין הפגנות חוצות גבול, המצורף כנספח האחרון ברשימה זו.
האסמכתאות להלן הן **בנוסף** לאסמכתאות שהפניות להן מופיעות בעתירה.

1. **אסמכתאות בנוגע לשימוש הנוהג בכללי הוואנה (כללי האו"ם בדבר שימוש בכוח על ידי סוכנויות אכיפת חוק, 1990).**

א. דו"ח של אקדמיית ג'נבה על שימוש בכח באכיפת חוק והזכות לחיים, שם מוזכרים כללי הוואנה כמנהגיים (ההדגשה שלנו):

"One may refer today to the law of law enforcement, a body of international law derived from a combination of customary rules and general principles of law. Many of the rules governing the use of force were first articulated in two instruments elaborated under the auspices of the United Nations (UN) Crime Congress: the 1979 Code of Conduct for Law Enforcement Officials and the **1990 Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials. Many of the key norms set out in these texts are widely regarded as binding international law...**"

Use of Force in Law Enforcement and the Right to Life: The Role of the Human Rights Council, 6 Geneva Academy ACADEMY in-BRIEF. 5 (2016).

מצורף ומסומן נספח 1

ב. טיוטת הערה פרשנית מס' 36 של ועדת זכויות האדם של האו"ם, פסקה 19
Human Rights Committee (HRC), General comment 36, Para. 19.

מצורף ומסומן נספח 2

ג. הערות מסכמות של ועדת זכויות האדם של האו"ם לדו"ח העיתי של דרום אפריקה, פסקה 27(a):

CCPR/C/Zaf/CO/1, Concluding Observations on the Initial Report of South Africa, Para 27 (a).

מצורף ומסומן נספח 3

ד. פסק דין של בית המשפט הבינ-אמריקאי לזכויות אדם, קרוז סנזו נ' פרו, פסקה 120:

Inter-American Court of Human Rights (IAmCtHR), **Cruz Sanchez et al v Peru**, Judgment (Preliminary, Objections, Mertis, Reparation, and costs), 17 April 2015, 264.

מצורף ומסומן נספח 4

ה. דוגמאות לפסיקת בית המשפט האירופי לזכויות אדם המסתמכות על כללי הוואנה :

Council of Europe: European Court of Human Rights, *Benzer v Turkey*, 12 November 2013, Judgment, Application no. 23502/06, Para 90.

מצורף ומסומן נספח 5

Council of Europe: European Court of Human Rights, *Giuliani and Gaggio v Italy*, 25 August 2009, Application no. 23458/02, Para 140.

מצורף ומסומן נספח 6

Council of Europe: European Court of Human Rights, *Finogenov and Others v. Russia*, 20 December 2011, Application nos. 18299/03 and 27311/03, Para 162 and 163.

מצורף ומסומן נספח 7

Council of Europe: European Court of Human Rights, *Tagayeva and Others v. Russia*, 13 April 2017, Application no. 26562/07, Para 465 and 466.

מצורף ומסומן נספח 8

ו. איזכורים של כללי הוואנה במקורות ישראליים :

- בג"ץ 1971/15 אלמסרי נ' הפרקליט הצבאי הראשי, פס' 26 לפסק דינו של השופט שהם (פורסם בנבו, 18.07.2017).

מצורף ומסומן נספח 9

- הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010 **דין וחשבון חלק ראשון**, פסקה 189 (2011).

החלק הרלוונטי מהפרק "המשפט החל על שימוש בכוח נגד אנשים שעל סיפון כלי השיט במשט" של דוח ועדת טירקל מצורף ומסומן נספח 10

ז. מקורות ישראליים שיישמו את הנורמה הגלומה בכללי הוואנה (דרישת סכנה מיידית לחיים או שלמות הגוף להצדקת שימוש בכוח בעל פוטנציאל קטלני) מבלי לאזכר אותם :

- ועדת חקירה ממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים בחודש אוקטובר 2000 **שער רביעי – נושאים מיוחדים, פרק ב' – השימוש בירי צלפים**, פסקה 71 (2003).

החלק הרלוונטי מדוח ועדת אור מצורף ומסומן נספח 11

- ע"א 751/68 רעד נ' **מדינת ישראל**, פ"ד כה(1), 197, 216 (1971)

מצורף ומסומן נספח 12

- ע"פ 486/88 אנקונינה נ' **התובע הצבאי הראשי**, פ"ד מד (2) 353, 375-371 (1990)

מצורף ומסומן נספח 13

- פרופ' יובל שני, פרופ' עמיחי כהן, ד"ר אליאב ליבליך "**צעדת השיבה**" (2018)

מצורף ומסומן נספח 14

ח. דוגמאות להוראות פתיחה באש שיישמו את הנורמה הגלומה בכללי הוואנה (דרישת סכנה מיידית לחיים או לשלמות הגוף להצדקת שימוש בכח בעל פוטנציאל קטלני):

- הוראות הפתיחה באש של הצבא הבריטי בעיראק

[צורף כנספח ע/14 לעתירה]

- הוראות הפתיחה באש של הצבא האמריקאי בעיראק

[צורף כנספח ע/15 לעתירה]

2. כפיפות המטרה של שימוש בכוח לדיכוי מהומות לעיקרון הסכנה בפסיקת ביהמ"ש האירופי לזכויות אדם.

Council of Europe: European Court of Human Rights, Gulec v. Turkey, 27 July 1998, 54/1997/838/1044.

א. **עובדות המקרה ועמדות הצדדים**: קבוצת מפגינים מהכפרים הסמוכים לעיר אידיל שבמחוז סירנק הפגינו בעיר. כוחות הביטחון ציפו לכ-1500 איש שטענו שהם מגיעים להלווייה, אך כאשר הם הגיעו למרכז העיר הצטרפו אליהם אנשים נוספים והם התחילו לצעוד לכיוון העירייה. כוחות המשטרה והצבא ניסו לעצור אותם והודיעו במספר אמצעים כי מדובר בהפגנה בלתי חוקית. המפגינים המשיכו להתקדם תוך שהם צועקים "יחי ה-PKK" (מפלגת העובדים הכורדית שהוכרזה כארגון טרור), "חופש לכורדיסטן" ועוד סיסמאות דומות. ההפגנה מנתה בערך 3,000 משתתפים ביניהם גברים, נשים וסטודנטים ובשלב מסוים החלו חלק ממשתתפי ההפגנה לתקוף את כוחות הביטחון עם אבנים, מקלות ולטענת המדינה אף כלי נשק חמים. המפגינים הרסו רכוש רב במרכז העיר ובשלב מסוים הגיעו

כוחות תגבורת שגם הם נתקלו לטענתם בתקיפה חמושה. לאחר שהחל השימוש בנשק חם החלו המפגינים להתפזר אך קבוצת מפגינים פנתה לכיוון בניין הצבא ובשלב הזה לטענת כוחות הביטחון נורו יריות אזהרה והמפגינים התפזרו וכל פגיעה בנפש שנגבתה במהלך ההפגנה היא אשמתם של היורים מתוך המפגינים עצמם. לטענת המפגינים לא נורו כל יריות מכיוונם וכוחות הביטחון הם שירו על מפגינים לא חמושים. בכל מקרה התוצאה הייתה שני הרוגים ומעל ל-20 פצועים (פסקאות 16-17).

ב. **עמדת ביהמ"ש:** ביהמ"ש קיבל את גרסת המפגינים לאירועים אך הסכים עם המדינה שתחת סעיף 2(c)(2) באמנה האירופית לזכויות אדם (התרת שימוש בכוח קטלני כאשר הדבר נעשה בצורה חוקית למטרת פיזור מהומות) עשוי היה השימוש בכוח קטלני במקרה הנוכחי להיות חוקי. עם זאת החליט ביהמ"ש כי הדבר חייב להיעשות במידתיות בין האמצעי למטרה וכי במקרה דנן השימוש בכוח הקטלני לא היה הכרחי לחלוטין כנדרש במסגרת סעיף 2 (פסקאות 71 ו-73 לפסק הדין).

מצורף ומסומן נספח 15

3. שימוש בכוח נגד מפגינים אלימים בגבול

Council of Europe: European Court of Human Rights, Issak v. Turkey, 24 June 2008, Application no. 44587/98.

א. **עובדות המקרה:** מפגינים נגד הכיבוש הטורקי של צפון קפריסין פרצו במספר נקודות לתוך אזור החיץ של האו"ם. Issak ומפגינים אחרים לא חמושים חלפו על פני כוחות האו"ם ונכנסו לתוך אזור החיץ. למולם התארגנו כוחות צבא טורקיים של צפון קפריסין ואזרחים חמושים אחרים, חלקם שייכים לקבוצות קיצוניות, באישור הכוחות הטורקים. אבנים נזרקו משני הצדדים ויריות נורו מהצד הטורקי החמוש. בשלב מסוים החלו קבוצות מהצד הטורקי, שהורכבו מאנשי כוחות הביטחון ואזרחים כאחד, לבודד מפגינים ולהכות אותם בעזרת אלות וצינורות ברזל. אחד מהם היה Issak שהוכה במשך חמש דקות בכל חלקי גופו ובסופו של דבר מת מפציעותיו (פסקאות 11-17).

ב. **עמדת הממשלה הטורקית:** ממשלת טורקיה טענה כי המפגינים היוונים-קפריסאים חתרו לחדור לשטחה של קפריסין הצפונית בדרך לא חוקית בכל מחיר ושהמצב הפך למתוח בשל התנהגותם האלימה. לטענתם הממשל בחלקה היווני של קפריסין לא עשה דבר למניעת ההפגנות למרות בקשותיו של הממשל הטורקי בצפון קפריסין. כמו כן הם טוענים כי הודיעו שיעשו ככל הנדרש על מנת לעצור את המפגינים בגבול וזאת על מנת למנוע סכנה לחייהם ורכושם של אזרחיה. לטענתם המפגינים אכן היו חמושים ומלבד אבנים הם "זרקו" טילים וירו לכיוון הכוחות והמפגינים הטורקים שמנגד. לטענתם Issak היה ממנהיגי ההפגנה, התקרב לגדר

הגבול והוא אף השליך אבן שפצעה שוטר ולא הפסיק להתנהג באלמות עד שהותקף (פסקאות 23-26).

ג. **החלטת ביהמ"ש:** ביהמ"ש לא קיבל את הטענה שכוחות הביטחון היו חייבים להשתמש בכוח קטלני על מנת לשכך את המהומות ושכל מקרה על מנת לעמוד בתנאי פסקה 2(c) לחלק 2 באמנה האירופית לזכויות אדם (התרת שימוש בכוח קטלני כאשר הדבר נעשה בצורה חוקית למטרת פיזור מהומות) השימוש בכוח חייב להיות הכרחי לחלוטין ושפעולה לא חוקית או אלימה פוטנציאלית על ידי קבוצה של אנשים לא מצדיקה הפעלת כח קטלני כלפי מי מחבריה (פסקה 118).

מצורף ומסומן נספח 16

היום 1.5.2018

רוני פלי, עו"ד

דן יקיר, עו"ד

מיכאל ספרד, עו"ד

חסן ג'בארין, עו"ד

סוהאד בשארה, עו"ד

ב"כ העותרים

בגץ הפגנות עזה אסמכתאות משלימות - סופי